

TÜRKİYE İHRACATININ SABİT PİYASA PAYI YÖNTEMİ İLE ANALİZİ

Yrd. Doç. Dr. Semiha AYTEMİZ*

ÖZET

Bu çalışma, Türkiye İmalat Sanayi ihracat performansını 1995–2010 yılları arasında alt dönemler itibariyle inceleme amacındadır. Söz konusu yıllar arasında Türkiye'nin imalat sanayi ihracatındaki gelişmeler Sabit Piyasa Payı Yöntemi ile analiz edilmektedir. İmalat sanayi alt sektörleri teknolojik içeriklerine göre sınıflandırılarak kullanılan yöntem sayesinde hem mal grupları hem de bir bütün olarak Türkiye imalat sanayi ihracatının dünya imalat sanayi ihracat piyasasındaki performansı araştırılmaktadır. Hesaplama sonuçlarına göre, ele alınan dönemlerde Türkiye'nin piyasa payı artmıştır. Bu artışı sağlayan en önemli unsur ise rekabet etkisi olmuştur. Başka bir deyişle, 1995–2010 arası dönemde Türkiye'nin imalat sanayi ihracatında sağladığı artışın temel kaynağı fiyat avantajı olmuştur. Öte yandan, hesaplama sonuçlarına göre, Türkiye imalat sanayi ihracatında emek yoğun sektörlerin payının yüksek olması bu dönemde Türkiye'nin imalat sanayi ihracat artışını yavaşlatmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye imalat sanayi ihracatı, Sabit piyasa payı yöntemi, Ürün ve piyasa çeşitlendirmesi.

CONSTANT MARKET SHARE ANALYSIS OF THE TURKISH EXPORT

ABSTRACT

This study aims to evaluate the export performance of Turkish Manufacturing Industry by several sub-periods between 1995 and 2010. Constant Market Share Method is used for analyzing Turkey's progress in manufacturing industry export during these years. By

* Mersin Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü Öğretim Üyesi
Afyon Kocatepe Üniversitesi, İİBF Dergisi (C.XIII, S II, 2011)

categorizing the sub-sectors according to their technological contents and applying this method, Turkey's export performance over the World export market is investigated both as product groups and in overall. Analysis results show that the Turkey's market share has been increased during the analysis period 1995-2010. The most significant factor for this increase was competitiveness effect. In other words, price advantage has been the base for the increase in Turkey's manufacturing industry export during the period 1995-2010. On the other hand, increase in Turkey's export was relatively slow during this period, due to the high portion of labor intensive sectors within Turkey's manufacturing industry export.

Key Words: Exports of Turkish Manufactured Goods, Constant Market Share Method, Commodity and Market Diversification.

I. GİRİŞ

1995 ile 2010 arasında dünya imalat sanayi ihracatı yıllık ortalama %6,2 civarında büyümüştür. Büyüme oranı sektörler arasında aynı özelliği göstermemiştir: doğal kaynağa dayalı ve kolay taklit edilebilen araştırma yoğun sektörlerin ihracatının büyüme oranı sırasıyla %7,3 ve %7,4 iken; sermaye yoğun ve zor taklit edilebilen araştırma yoğun sektörlerin ihracatının büyüme oranı dünya ortalaması ile hemen hemen aynıdır (her ikisi de %6,3). Bu dönemde Emek yoğun sektörlerin ihracatının ortalama yıllık büyüme oranı ise dünya ortalamasının altında kalmıştır (%5,3). Tablo 1, dünya imalat sanayi ihracatında sektörlerin paylarını ve büyüme oranlarını göstermektedir.

Tablo 1: Dünya İmalat Sanayi İhracatının Sektörel Dağılımı ve Büyüme Oranları (1995-2010) (%)¹

Teknolojik İçeriğine Göre Sektör Sınıflaması	Paylar			
	1995	2001	2002	2010
Doğal Kaynağa Dayalı Sektörler	0,5	0,3	0,3	0,5
Emek Yoğun Sektörler	26,2	24,3	24,4	22,3
Sermaye Yoğun Sektörler	20,7	19,6	20,1	20,6
Kolay Taklit Edilebilen Araştırma Yoğun Sektörler	19,2	22,1	22,1	22,8
Zor Taklit Edilebilen Araştırma Yoğun Sektörler	33,4	33,8	33,1	33,7
Teknolojik İçeriğine Göre Sektör Sınıflaması	Büyüme oranları			
	1995-2001	2002-2010	1995-2010	
Doğal Kaynağa Dayalı Sektörler	-4,9	16,7	7,3	
Emek Yoğun Sektörler	1,6	7,5	5,3	
Sermaye Yoğun Sektörler	1,9	8,7	6,3	
Kolay Taklit Edilebilen Araştırma Yoğun Sektörler	4,7	8,8	7,4	
Zor Taklit Edilebilen Araştırma Yoğun Sektörler	2,9	8,7	6,3	
Dünya imalat sanayi ihracatı	2,7	8,3	6,2	

Kaynak: UNCTAD veritabanından (<http://unctadstat.unctad.org>) elde edilen verilerden tarafımızca hesaplanmıştır.

1980'lerden itibaren dünya ticaretinin sektörel kompozisyonunda belirgin bir değişim vardır² ve bu değişim sermaye yoğun ürünlerin ihracatı değişmezken, emek yoğun ürünlerin ticaretinden araştırma yoğun, başka bir deyişle yüksek teknoloji ürünlerin ticaretine doğru kendini göstermektedir. Bu durum Tablo 7'den de izlenebilmektedir. Tablo 7'ye bakıldığında ABD, AB ve bazı piyasaların toplam ithalatları içinde emek yoğun sektörlerdeki ithalat payı azalırken, sermaye yoğun ve araştırma yoğun sektörlerdeki ithalat payı artmaktadır. Buradan dünya ticaretinin sektörel kompozisyonunun emek yoğun sektörler aleyhine, Ar-Ge gerektiren sektörler lehine değiştiğini söylemek mümkündür. Dünya ticaretinin

¹ SITC Rev.3 sınıflamasında 5-8 arası veriler imalat sanayini oluşturur. Bunların içerisinde de doğal kaynağa dayalı sektör olarak adlandırılan tek bir sektör bulunmaktadır. Söz konusu tek sektör nedeniyle de bu sektör grubunun payı ve büyüme oranı diğer sektör gruplarına göre ciddi farklılık göstermektedir.

² UNCTAD veri tabanında veriler 1995 yılından başladığı için 1980'lerdeki durum Tablo 1'e aktarılamamıştır. Ancak bu konuda daha önce yapılan ampirik çalışmalar yukarıdaki tespiti doğrulamaktadır. Geniş bilgi için bkz. Andrea FİNİCELLİ, Massimo SBRACİA, Andrea ZAGHİNİ, "A Disaggregated Analysis of The Export Performance of Some Industrial and Emerging Countries", Discussion Paper No: 92, SOAS/University of London: Centre for Financial and Management Studies, 2009, s. 3.

bu dinamiği ihracatı Ar-Ge gerektiren yüksek teknoloji ürünlerden oluşan ülkeler için bir avantaj anlamına gelmektedir.

1995-2010 döneminde, Tablo 2'ye göre, Türkiye ihracatının yıllık büyüme oranı %10,6 olarak gerçekleşmiştir. Yine Tablo 2'den görüleceği üzere, dünya ortalamasının oldukça üstünde gerçekleşen bu ihracat artışının kaynaklarını analiz etmek bu çalışmanın temel amacıdır. Bu amacı gerçekleştirmek için kullanılan sabit piyasa payı yöntemi, ülke ihracat performansının mal kompozisyonu, piyasa farklılığı ve rekabet edebilirlik etkilerinin birlikte incelenmesini sağlayan bir yöntemdir. Dolayısıyla bu çalışmada Türkiye'nin ihracatı söz konusu yöntemle hem mal hem de pazar açısından incelenmektedir. Bu gereklidir, çünkü Türkiye ihracatının mal açısından incelenmesi, ihracattaki gelişmeleri analiz edebilmek için ihracata konu olan ürünlerin dünya ticaretindeki gelişmelere paralel belirlenip belirlenmediğinin tespitini mümkün kılar. Ayrıca, Türkiye'nin ihracatının pazar açısından incelenmesi de, Türkiye'nin hızlı gelişen pazarlara ihracat yapıp yapmadığının ve dolayısıyla ihracatın devamlılığının tespitine imkân verir.

Bu doğrultuda çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde sabit piyasa payı yöntemi ve bu yöntemi kullanarak yapılan ampirik çalışmalar ele alınırken; ikinci bölümde yöntemin Türkiye'ye uygulanması sonucunda elde edilen bulgular sunulmaktadır. Üçüncü bölüm ise, çalışma sonuçlarının genel bir değerlendirmesini içermektedir.

II. SABİT PİYASA PAYI: Yöntem ve Ampirik Çalışmaların Özeti

Bir ülkenin dünya ihracatı içindeki payında meydana gelen değişimler aslında birbiri ile ilişkili bazı faktörlerin bir sonucudur. Öncelikle, iç ve dış makro ekonomik gelişmeler, ihracata konu olan ürünlerin göreceli fiyat/maliyet yapısına etki ederek ülke ihracatının rekabet gücünü etkilemektedir. İkinci olarak, uzun dönemli yapısal faktörler de (ülkenin faktör donanımı, teknoloji ve kurumsal alt yapısı gibi) hem rekabet edebilirliği hem de ihracatta sektörel uzmanlaşmayı etkilemektedir. Üçüncü olarak, ülkenin coğrafi ve kültürel özellikleri ve ticaret ortakları ile ilişkileri de ihracat performansına etki eden bir

başka faktör olmaktadır. Son olarak, uluslararası ticaret dinamikleri ve ticarete söz sahibi olmaya başlayan yeni ülkeler de mevcut ülkelerin dünya ihracat paylarına etki eden diğer bir faktördür.³

Bununla birlikte, sabit piyasa payı yöntemine göre, bir ülkenin dünya ihracatı içindeki payında meydana gelen değişme, örneğin azalma, üç nedenden ötürüdür. Birincisi, ülkenin ihracatının bileşimi talebi görelili olarak hızlı artmayan mallardan oluşabilir; ikincisi, ihraç edilen piyasalar talebin görelili olarak daha yavaş arttığı piyasalardır ve üçüncüsü, ihraç mallarının rekabet gücü zayıftır. Yöntem temel bir hipotetik varsayıma dayanır: Bir ülkenin dünya piyasalarındaki payı zaman içinde sabittir.⁴ Bu nedenle, eğer, ülkenin söz konusu sabit piyasa payıyla sağladığı ihracat büyümesi ile gerçek ihracat performansı arasında fark oluşuyorsa, bu fark şu üç etkiden kaynaklanmaktadır: Mal etkisi, piyasa etkisi ve rekabet etkisi. Ülke, talebi hızlı artan malları ihraç ediyorsa, mal etkisi pozitifdir. Ülke doğru malı ihraç ediyor demektir. Ülke, talebin dünya piyasalarından daha hızlı arttığı piyasalara ihracat yapıyorsa, piyasa etkisi de pozitifdir. Yani ülke, doğru piyasaya/piyasalara doğru malları ihraç ediyor demektir. Son olarak, rekabet etkisi pozitif ise, ülkenin rekabet gücü yükseliyor anlamına gelmektedir. Bu da ihraç fiyatlarının doğru fiyat olduğunu gösterir. Buna göre, Leamer ve Stern (1970)⁵ tarafından ayrıntılı olarak açıklanan sabit piyasa payı yöntemi aşağıdaki formül ile hesaplanmaktadır:

$$X^t - X^0 = r.X^0 + \sum_i (ri - r).X^0_i + \sum_i \sum_j (rij - ri).X^0_{ij} + RES \quad (2.1)$$

(2.1) nolu denklemin her iki tarafını X^0 'a bölüp gerekli düzenlemeyi yaptıktan sonra denklem aşağıdaki biçimi almaktadır:

³ João AMADOR, Sónia CABRAL, "The Portuguese Export Performance in Perspective: A Constant Market Share Analysis", *Banco de Portugal Economic Bulletin*, Sayı: Autumn, 2008, s. 201.

⁴ Edward E. LEAMER, Robert M. STERN, *Quantitative International Economics*, Transaction Publishers, New Brunswick, 2009, s. 171.

⁵ Leamer ve Stern'in bu yöntemi kullandıkları eserleri 1970 yılına aittir. Ancak bu eserin elimizde üçüncü baskısı mevcuttur ve bu baskı 2009 yılına aittir. Bu nedenle çalışma boyunca söz konusu esere gönderme 2009 yılı için olacaktır.

$$x-r = \sum_i (ri - r) \cdot X_i^0 / X^0 + \sum_i \sum_j (rij - ri) \cdot X_{ij}^0 / X^0 + RES \quad (2.2)$$

X^0 : Ülkenin başlangıç yılı toplam ihracat değeri

X^t : Ülkenin t-inci yıldaki toplam ihracat değeri

X_i^0 : Ülkenin i-inci malda başlangıç yılı toplam ihracat değeri

X_{ij}^0 : Ülkenin i-inci malda j ülkesine başlangıç yılı toplam ihracat değeri

x : Ülkenin toplam ihracatındaki yüzde değişme

r : Dünya toplam ihracatındaki yüzde değişme

ri : Dünya i-inci mal ihracatındaki yüzde değişme

rij : j ülkesinde i-inci mal ithalatındaki yüzde değişme

Buna göre, (2.2) nolu denklemde eşitliğin sol tarafı ülke ve dünya ihracatındaki gelişmeyi; sağ tarafındaki ilk terim mal etkisini, ikinci terim piyasa etkisini, formülün kendisinden hesaplanan üçüncü terim ise, rekabet etkisini göstermektedir. Ele alınan dönemde ülkenin ihracatı dünya ihracatının artış oranında artarsa, ülkenin dünya ihracatı içindeki payı sabit kalacaktır. Dolayısıyla denklemdeki (x-r) sifıra eşit olacaktır. Sıfırdan farklı sonuçlar için:

Mal etkisi ($\sum_i (ri - r) \cdot X_i^0 / X^0$): i-inci mal ihracatının artış

oranı ile dünya ihracatının artış oranı arasındaki farkın ülke başlangıç yılı i-inci mal ihracat payı ile çarpımına eşittir. (ri-r)>0 ise, i malı dünyada talebi yükselen maldır ve bu ülke için olumlu olacaktır.

Piyasa etkisi ($\sum_i \sum_j (rij - ri) \cdot X_{ij}^0 / X^0$): j ülkesi i.mal ithalat

talebinin artış oranı ile i.mal dünya ihracatının artış oranı arasındaki farkın ülkenin j ülkesine başlangıç yılı i.mal ihracat payı ile çarpımına eşittir. (rij-ri)>0 ise, söz konusu piyasalar i-inci malda talebin hızlı arttığı piyasalardır ve ülke doğru pazara yönelmiştir.

Rekabet etkisi (RES): Formülden hesaplanan bir artıktır ve fiyat değişmeleri ile açıklanmaktadır. Şöyle ki, iki rakip ülke için belirli bir piyasadaki ihracat talebi:

$$\frac{q^1}{q^2} = f\left(\frac{p^1}{p^2}\right) \quad (2.3)$$

ilişkisi ile gösterilebilir.⁶ q^i ve p^i sırasıyla i-inci ülkeden ihraç edilen mal miktarı ve i-inci ülkedeki ihraç fiyatıdır. Bu durumda, bir ülkenin ihracat piyasasındaki payı, p^1/p^2 oranının değiştiği durumlar dışında sabit kalacaktır. Bir ülke, dünya piyasasındaki payını sürdüremezse, rekabet edebilirlik etkisi (RES) terimi negatif sonuç verecek ve rakiplerinden daha fazla fiyat artışları gösterecektir.

Sabit piyasa payı yöntemi ilk kez Tyszynski (1951) tarafından kullanılmıştır. Bu çalışmada Tyszynski, 1899-1950 döneminde ülkelerin imalat sanayi ihracat paylarındaki değişmeyi incelemiştir.⁷ Daha sonra Leamer ve Stern (1970) tarafından bu çalışmada kullanılan biçime getirilmiştir. Fagerberg ve Sollie (1985)⁸, yöntemi daha ayrıntılı hale getirmişlerdir.

Othman ve Rashid (1993)⁹, 1979-1987 dönemi için, ahşap ürünlerde ASEAN'ın dünya ihracat payındaki gelişmeleri incelemiştir. Çalışma sonucunda, ASEAN ahşap ürünler ihracatının mal ve piyasa yönünden çeşitli olmaması nedeniyle piyasa payının artmadığı tespit edilmiştir. Juswanto ve Mulyanti (2003)¹⁰, 1990-1999 dönemi için Endonezya'nın imalat sanayi ihracat performansını araştırmışlardır. Çalışmanın bulgularına göre, Endonezya ihracatının piyasa payı artmaktadır. Ancak, mal etkisi negatiftir. Bu sonucun ise, Endonezya imalat sanayi ihracatının ABD, Japonya, Çin, Yeni Sanayileşen Asya Ülkeleri ve ASEAN pazarlarıyla, ihracata konu olan

⁶ Edward E. LEAMER, Robert M. STERN, *Quantitative International Economics*, Transaction Publishers, New Brunswick, 2009, s. 171.

⁷ Aktaran Edward E. LEAMER, Robert M. STERN, *Quantitative International Economics*, Transaction Publishers, New Brunswick, 2009, s. 171.

⁸ Jan FAGERBERG, Gunnar SOLLIE, "The Method of Constant-Market-Shares Analysis Revisited", Discussion Paper No:9, *Oslo Central Bureau of Statistics*, 1985.

⁹ Mohd. Shahwahid Haji OTHMAN, Zakariah Abdul RASHID, "Constant Market Share Analysis of The ASEAN Timber Trade", *Pertenika J. Soc. Sci. and Hum.*, Cilt No: I, Sayı: 1, 1993, s. 71.

¹⁰ Wawan JUSWANTO, Puji MULYANTI, "Indonesia's Manufactured Exports: A Constant Market Shares Analysis", *Jurnal Keuangan dan Moneter*, Cilt No: 6, Sayı: 2, 2003, s. 97.

mal çeşidinin sınırlı olmasından kaynaklandığı ifade edilmiştir. Foresti (2004)¹¹, sabit piyasa payı yöntemini İtalya'nın ihracat performansını incelemek için kullanmıştır. 1991–2001 yılları arasında İtalya'nın dünya ihracat performansı Kanada, Çin, Fransa, Almanya, Japonya, ABD, İngiltere, Meksika ve İspanya ülkeleri ile karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. 1991–1995 ve 1995–2001 biçiminde iki dönemde gerçekleştirdiği çalışmasında Foresti, 1990'ların ilk yarısının aksine, 1995–2001 döneminde ele alınan ülkeler arasında İtalya'nın Japonya'dan sonra en kötü ticaret performansı gösteren ülke olduğunu tespit etmiştir. Batista (2006)¹², 1992–2004 yılları arasında Brezilya İhracatının A.B.D pazarındaki payını incelemiştir. Bulguları, Brezilya'nın A.B.D. pazarında bazı sektörlerde gelişmiş ülkeler karşısında rekabet gücünün arttığı, ancak yükselen piyasalar olarak adlandırılan ülkeler (emerging countries), özellikle de Çin ve Meksika karşısında da rekabet gücünün azaldığını göstermiştir. Amador ve Cabral (2008)¹³, 1968–2006 döneminde Portekiz ihracatının dünya piyasa payını diğer Güney Avrupa ülkeleri ve İrlanda ile karşılaştırmalı olarak ele almıştır. Çalışmanın sonucuna göre, yaklaşık kırk yıllık bir süreçte, Portekiz ihracatının dünyada talebi yavaş artan mallar ağırlıklı olmasından dolayı piyasa payı çok az artmıştır. Finicelli vd. (2009)¹⁴, 1985–2003 yılları arasında bazı gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkelerin ihracat performansını araştırmışlardır. Çalışma bulgularına göre, ele alınan gelişmekte olan ülkelerin ihracatlarının dünya ihracatından hızlı büyüyor olması birçok gelişmiş

¹¹ Giovanni FORESTI, "An Attempt to Explain The Italian Export Market Share Dynamics During The Nineties", CSC Working Paper No.47, *Centro Studi Confindustria*, 2004.

¹² Jorge Chami BATİSTA, "Competition Between Brazil and Other Exporting Countries in The U.S. Import Market: A New Extension of Constant Market Shares Analysis", 2005, Erişim Tarihi: 26.09.2011, Erişim Adresi: http://www.ie.ufrj.br/publicacoes/discussao/JorgeChami31_10.pdf

¹³ João AMADOR, Sónia CABRAL, "The Portuguese Export Performance in Perspective: A Constant Market Share Analysis", *Banco de Portugal Economic Bulletin*, Sayı: Autumn, 2008, s. 201.

¹⁴ Andrea FİNİCELLİ, Massimo SBRACIA, Andrea ZAGHİNİ, "A Disaggregated Analysis of The Export Performance of Some Industrial and Emerging Countries", Discussion Paper No: 92, *SOAS/University of London: Centre for Financial and Management Studies*, 2009, s. 3.

ülkenin dünya piyasa payının azalmasına neden olmuştur. Bununla beraber, söz konusu dönemde gelişmiş ülkelerde hızlı büyüyen sektörlerde (örn. yüksek teknoloji sektörlerinde) uzmanlaşmış olmaları nedeniyle bu sektörlerdeki piyasa paylarını artırmışlardır. Chien ve Lee (2010)¹⁵, Tayvan'ın Çin, Hong Kong, ABD ve Japon pazarlarında rekabet edebilirliğini araştırmışlardır. 1997–2007 dönemi için yaptıkları çalışmanın sonucuna göre, Tayvan ihracatının söz konusu dört pazardaki payı azalmıştır.

Sabit piyasa payı yöntemi Türkiye ihracat performansını araştırmak için de kullanılmıştır. Baykara (1990)¹⁶, 1985–1987 yılları arasında Türkiye'nin ihracat performansını bu yöntemi kullanarak incelemiştir. Baykara, "...Türkiye'nin nispeten yavaş gelişen mal taleplerine ve piyasalara yönelmesi halinde rekabet gücünü yükseltebileceği..." (s.4) sonucuna varmıştır. Togan (1991)'in¹⁷, 1980–1988 dönemi için yaptığı hesaplama sonucunda, mal etkisi ve piyasa etkisi çok küçük, rekabet etkisi ise çok yüksek çıkmıştır. Ele alınan dönemde Türkiye'nin ihraç ettiği mallara talep hızlı gelişmemiş ve ihracat az da olsa talebin yavaş arttığı piyasalara yönelmiştir. Türkiye'nin bu dönemde sağladığı ihracat artışı büyük ölçüde rekabet edebilirlik etkisi ile açıklanmaktadır. Erlat ve Erlat (2004)¹⁸, Türkiye'nin Ortadoğu ülkelerine yönelik ihracat performansını 1990–2002 dönemi için araştırmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre, Türkiye'nin Ortadoğu ülkelerine yaptığı ihracatın piyasa payında bir azalma olduğunu tespit etmişlerdir. Tatarer (2004)¹⁹, 1992–2002 yılları arasında Türkiye'nin Doğu Asya ülkelerine yönelik imalat

¹⁵ Chen-Lin CHIEN, Yu-Je LEE, "A Study of Taiwan's Export Competitiveness Based on The CMS Model", 2010, Erişim Tarihi: 29.06.2011, Erişim Adresi: <http://www.jgbm.org/page/12%20Yu-Je%20Lee%20.pdf>

¹⁶ Binnaz BAYKARA, "Türkiye'nin İhracat Performansının Sabit Piyasa Payı Analizi-Bir Deneme-", *Hazine ve Dış Ticaret Dergisi*, Cilt No: II, Sayı: 6, 1990, s. 1.

¹⁷ Sübidey TOGAN, *1980'li Yıllarda Türk Dış Ticaret Rejimi ve Dış Ticaretin Liberizasyonu*, Türk Eximbank Araştırma Dizisi: 1, Ankara, 1991.

¹⁸ Güzin ERLAT, Haluk ERLAT, "Türkiye'nin Ortadoğu Ülkeleri ile Olan Ticareti, 1990-2002", içinde *GAP Bölgesinde Dış Ticaret ve Tarım*, Editörler: Ercan UYGUR, İrfan CİVCİR, Türkiye Ekonomi Kurumu, Ankara, 2004, s. 33.

¹⁹ Özge TATARER, *The Export Performance of The Turkish Manufacturing Industries with Respect to Selected Countries*, ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2004.

sanayi ihracat performansını incelemiştir. Çalışma sonuçlarına göre, Doğu Asya ülkelerinden Çin, Japonya ve Güney Kore pazarlarında 1997 Asya krizi öncesinde Türkiye'nin ihracat piyasa payı azalırken; Malezya ve Singapur pazarlarında artmıştır. 1997 sonrası dönemde ise, Türkiye'nin ihracat piyasa payı Çin, Japonya ve Singapur pazarlarında artarken, Güney Kore ve Malezya pazarlarında azalmıştır. Dönemin bütünü için bakıldığında, sadece Singapur ve Malezya pazarlarında Türkiye ihracat piyasa payı artmış, diğer üç ülke pazarındaki ihracat piyasa payı ise azalmıştır.

III. VERİ SETİ

Çalışmada kullanılan veri setinin kaynağı Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı'nın dijital istatistikî veri tabanıdır (UNCTADstat). 1995–2010 yıllarına ilişkin olarak veriler Uluslararası Standart Ticaret Sınıflaması (SITC), 3.Revizyon ve 2 hane düzeyinde imalat sanayi (SITC 5-8) 35 alt sektörünün teknolojik içeriğine göre gruplandırılmasından oluşmaktadır. Hesaplamalarda yukarıda belirtilen (2.2) nolu denklem kullanılmıştır. Buna göre, sabit piyasa payı yöntemi iki dönem arasındaki değişimlerin nedenlerini açıklamak için kullanıldığından, Türkiye imalat sanayi ihracatının piyasa payı 1995–2001, 2002–2010 ve 1995–2010 olmak üzere üç dönemde ele alınmıştır. Ayrıca, söz konusu üç dönemde Türkiye ihracatındaki gelişmeler hem bir bütün olarak dünya piyasa payı hem de bu payın pazarlara (ABD, AB, Asya ve Ortadoğu) göre dağılımı açısından incelenmiştir.

IV. SABİT PİYASA PAYI: ANALİZ SONUÇLARI

Çalışmanın başında da belirtildiği gibi, 1995–2010 yılları arasındaki 16 yıllık süreçte, dünya ihracatı yılda ortalama %6,2 oranında büyürken, Türkiye ihracatı yılda ortalama %10,6 oranında büyümüştür. Dahası, söz konusu dönem alt dönemlere ayrıldığında da Türkiye ihracatı dünya ortalamasının üstünde bir büyüme oranına sahiptir (Bkz. Tablo 2). Türkiye ihracatının büyüme oranının dünya ortalaması üstünde kalan bu farkı, başka bir deyişle, Türkiye ihracatının gösterdiği gerçek ihracat artışının nedenlerini sabit piyasa payı yöntemi ile incelemek mümkündür. Nitekim Tablo 2, sabit piyasa

payı analiz sonuçlarını göstermektedir. Tablo 2'deki sonuçlara göre, Türkiye incelenen üç dönemde de dünya piyasa payını artırmıştır. Bu artışı sağlayan en önemli unsur ise rekabet etkisi olmuştur. Yani, Türkiye ihracatının dünya piyasa payının artması, Türk ihraç mallarının fiyat avantajından kaynaklanmaktadır. Alt dönemlere bakıldığında, 1995–2001 döneminde, Türkiye'nin gerçek ihracat artışını sağlayan en önemli faktör tabloya göre rekabet etkisidir. Bu dönemde Türkiye'nin gerçekleştirmiş olduğu ihracat artışının yaklaşık %48'i rekabet etkisi kaynaklıdır²⁰. Söz konusu dönemde mal etkisi ve piyasa etkisi ise negatiftir. Mal etkisinin negatif çıkmasının nedeni, Türkiye'nin, talebi yavaş artan malları ihraç etmesidir. Bu ise ihracat artışını -%7,82 azaltmıştır. Piyasa etkisinin negatif çıkmasının nedeni ise, Türkiye'nin ihracatını söz konusu malların talebinin yavaş arttığı piyasalara gerçekleştirmesidir ve bu da ihracat artışını -%2,74 azaltmıştır.

Tablo 2: Sabit Piyasa Payı Toplu Sonuçlar 1995-2010

	1995-2001	2002-2010	1995-2010
Türkiye ihracatının yıllık büyüme oranı (%)	6,66	12,04	10,68
Dünya ihracatının yıllık büyüme oranı (%)	2,78	8,33	6,24
Dünya ihracatındaki yüzde değişme	21,48	111,58	171,51
Türkiye ihracatındaki yüzde değişme	59,42	195,52	451,93
Mal Etkisi (%)	-7,82	-5,24	-24,21
Piyasa Etkisi (%)	-2,74	26,80	54,09
Rekabet Etkisi (%)	48,49	62,38	250,55

Kaynak: UNCTAD veritabanından elde edilen verilerden tarafımızca hesaplanmıştır.

2002–2010 dönemine bakıldığında, Türkiye'nin bu dönemde sağladığı gerçek ihracat artışında rekabet etkisinin payı yüksektir. Yine, ihraç edilen mallar dünya talebi hızlı artmayan mallardır ve mal etkisi bu dönemde de negatif çıkmıştır. Bir önceki dönemden farklı olarak Türkiye, talebinin hızlı arttığı piyasalara ihraç mallarını

²⁰ (2.2) nolu denklemden anlaşılacağı üzere, sabit piyasa payı yöntemi Türkiye ihracatındaki değişme ile dünya ihracatındaki değişme arasındaki farkın hangi etkilerden oluşabileceğini göstermektedir. Bu nedenle, Tablo 2'deki sonuçlarda araştırılan kısım dördüncü ve üçüncü satır farkının hangi etkilerden (mal etkisi, piyasa etkisi ve rekabet etkisi) kaynaklandığıdır.

yönlendirebilmiştir. Bu da, piyasa etkisinin pozitif ve ihracat artışına katkısının %26,8 olmasını sağlamıştır. Mal etkisi her üç dönem için de negatiftir. Bu nedenle, 1995–2010 arası bir bütün olarak ele alındığında, Türkiye'nin sağladığı ihracat artışının esas itibariyle fiyat avantajından kaynaklandığını söylemek mümkündür.

Tablo 3, ihracata konu olan mallar açısından sabit piyasa payı sonuçlarını göstermektedir. Her üç dönemde de mal etkisinin negatif çıkmasına neden olan sektörler tablodan da görüldüğü üzere, ağırlıklı olarak emek yoğun sektörler olmuştur. 1995–2001 alt döneminde, diğerlerinden farklı olarak, sermaye yoğun sektörler ile doğal kaynağa dayalı sektörlerin de Türkiye'nin ihracat artışını yavaşlatan sektörler olduğu görülmektedir. Ayrıca, bu dönemde neredeyse tüm sektörler için piyasa etkisi de negatiftir. Bu ise, bu dönemde Türkiye'nin ihracat artışının sadece fiyat rekabetinden kaynaklandığını göstermektedir.

Tablo 3: Ürün Bazında Sabit Piyasa Payı Sonuçları (%)

Teknolojik İçeriğine Göre Sektör Sınıflaması	1995-2001 dönemi		
	Mal Etkisi	Piyasa Etkisi	Rekabet Etkisi
Doğal Kaynağa Dayalı Sektörler	-0,06	-0,06	-0,06
Emek Yoğun Sektörler	-6,15	-0,13	44,21
Sermaye Yoğun Sektörler	-1,52	-1,43	40,89
Kolay Taklit Edilebilen Araştırma Yoğun Sektörler	0,79	-0,07	37,22
Zor Taklit Edilebilen Araştırma Yoğun Sektörler	0,09	1,79	36,05
TOPLAM	-7,82	-2,74	48,49
Teknolojik İçeriğine Göre Sektör Sınıflaması	2002-2010 dönemi		
	Mal Etkisi	Piyasa Etkisi	Rekabet Etkisi
Doğal Kaynağa Dayalı Sektörler	0,28	0,10	83,57
Emek Yoğun Sektörler	-8,76	7,78	84,92
Sermaye Yoğun Sektörler	1,87	13,81	68,27
Kolay Taklit Edilebilen Araştırma Yoğun Sektörler	0,74	0,54	82,67
Zor Taklit Edilebilen Araştırma Yoğun Sektörler	0,87	3,11	79,96
TOPLAM	-5,24	26,80	62,38
Teknolojik İçeriğine Göre Sektör Sınıflaması	1995-2010 dönemi		
	Mal Etkisi	Piyasa Etkisi	Rekabet Etkisi
Doğal Kaynağa Dayalı Sektörler	0,06	0,14	280,22
Emek Yoğun Sektörler	-25,17	15,29	290,31
Sermaye Yoğun Sektörler	0,35	25,88	254,20
Kolay Taklit Edilebilen Araştırma Yoğun Sektörler	2,45	1,63	276,35
Zor Taklit Edilebilen Araştırma Yoğun Sektörler	0,43	12,14	267,86
TOPLAM	-24,21	54,09	250,55

Kaynak: UNCTAD veritabanından elde edilen verilerden tarafımızca hesaplanmıştır.

Tablo 4: Türkiye'nin Sektörel İhracatının Toplam İhracatı İçindeki Payı (%) 1995-2010

Teknolojik İçeriğine Göre Sektör Sınıflaması	1995	2001	2002	2010
Doğal Kaynağa Dayalı Sektörler	0,1	0,1	0,1	0,2
Emek Yoğun Sektörler	65,3	55,2	55,5	43,2
Sermaye Yoğun Sektörler	21,9	23,6	24,3	33,2
Kolay Taklit Edilebilen Araştırma Yoğun Sektörler	4,6	6,8	7,8	6,3
Zor Taklit Edilebilen Araştırma Yoğun Sektörler	9,7	15,7	13,5	19,6

Kaynak: UNCTAD veritabanından elde edilen verilerden tarafımızca hesaplanmıştır.

1995-2010 döneminde, 1995 yılı itibariyle emek yoğun sektör ihracatının Türkiye toplam ihracatı içindeki payı %65,3'tür. Dolayısıyla bu, dünyada ihracat artışı dünya ortalamasının altında kalan malların ihracatından Türkiye'nin zarar görmesi anlamına gelmektedir. Çünkü mal etkisinin negatif çıkması, söz konusu sektörlerin dünya ihracat artışının dünya toplam ihracat artışının altında kalmasından kaynaklanmaktadır. Keza Tablo 1'e bakıldığında emek yoğun sektörlerin dünya ihracatının büyüme oranının tüm dönemler için toplam dünya imalat sanayi ihracatı büyüme oranının altında kaldığı görülmektedir. Türkiye, talebi yavaş artan malları ağırlıklı olarak ihraç ettiğinden, eğer uzun dönemde ihracatını başka mallara yönlendiremeseydi bu ihracat artışını sürdürmesi olanaklı değildi. Nitekim Tablo 4, Türkiye'nin 2010 yılı itibariyle emek yoğun mallar dışında özellikle sermaye yoğun ve zor taklit edilebilen araştırma yoğun mallar ihracatında önemli gelişmeler kaydettiğini göstermektedir. Zaten sabit piyasa payı sonuçlarını gösteren Tablo 3'ten de bu gelişme görülmektedir. 2002–2010 ve 1995–2010 dönemlerinde mal etkisi sadece emek yoğun sektörler nedeniyle negatiftir. Bu sektörler dışındaki tüm sektörlerde hem mal etkisi hem de piyasa etkisi pozitifdir. Bununla beraber, mal etkisinin artı olduğu sektörlerin mal etkisi nedeniyle ihracat artışına katkıları çok düşüktür. Bu sektörlerin Türkiye ihracat artışına asıl katkısı rekabet ve piyasa etkisi kaynaklıdır. Bu da, Türkiye'nin doğru piyasalara ve doğru fiyatla yöneldiği anlamına gelmektedir. Ancak, henüz tam olarak doğru ürünün ihracatı aşamasına gelememiştir.

Piyasa etkisi açısından sonuçlar incelendiğinde, 1995–2001 döneminde zor taklit edilebilen araştırma yoğun sektörler dışındaki tüm sektörler için piyasa etkisi negatif çıkmıştır. Bu da, Türkiye'nin ihraç ürünlerini talebinin yavaş arttığı piyasalara yönlendirdiğini

göstermektedir. Bu piyasalar ise, Tablo 5'ten de izlenebileceği gibi, AB, Asya ve Diğer Ülkeler pazarlarıdır²¹. Söz konusu dönemde Türkiye'nin bu piyasalara gerçekleştirdiği ihracat toplam ihracatının %86,5'ini yine aynı piyasalara emek yoğun sektör ihracatı ise toplam ihracatının %60'ını oluşturmaktadır (Bkz. Tablo 6). 2002–2010 döneminde, bu kez sadece ABD ve AB pazarında piyasa etkisi negatiftir. Tablo 6'ya bakıldığında, Türkiye'nin bu iki pazara gerçekleştirdiği ihracatın giderek azaldığı, Asya, Ortadoğu ve Diğer Ülkeler pazarlarına doğru ihracatını kaydırıldığı görülmektedir. Üstelik ABD ve AB pazarlarında Türkiye'nin ihraç ettiği tüm ürün gruplarında piyasa etkisi negatif çıkmıştır.

Tablo 5: Piyasa Etkisinin Ürün ve Pazara Göre Dağılımı (%)

Teknolojik İçeriğine Göre Sektör Sınıflaması	ABD			AB		
	Piyasa Etkisi			Piyasa Etkisi		
	1995-2001	2002-2010	1995-2010	1995-2001	2002-2010	1995-2010
Doğal Kaynağa Dayalı Sektörler	0,00	0,00	0,00	0,00	-0,11	-0,03
Emek Yoğun Sektörler	2,42	-4,55	-0,49	-2,14	-6,34	-11,49
Sermaye Yoğun Sektörler	0,41	-1,27	-1,01	-0,05	-3,33	-2,69
Kolay Taklit Edilebilen Araştırma Yoğun Sektörler	0,02	-0,06	-0,02	-0,06	-1,32	-1,05
Zor Taklit Edilebilen Araştırma Yoğun Sektörler	0,05	-0,56	-0,29	0,69	-2,10	-0,02
TOPLAM	2,51	-6,10	-2,17	-4,12	-10,26	-16,87
Teknolojik İçeriğine Göre Sektör Sınıflaması	ASYA			ORTADOĞU		
	Piyasa Etkisi			Piyasa Etkisi		
	1995-2001	2002-2010	1995-2010	1995-2001	2002-2010	1995-2010
Doğal Kaynağa Dayalı Sektörler	0,00	-0,03	-0,02	-0,01	0,01	-0,03
Emek Yoğun Sektörler	-0,11	0,16	-0,02	1,73	10,04	22,83
Sermaye Yoğun Sektörler	-1,22	2,93	3,83	-0,08	11,79	23,03
Kolay Taklit Edilebilen Araştırma Yoğun Sektörler	-0,02	0,10	0,26	0,08	1,07	2,25
Zor Taklit Edilebilen Araştırma Yoğun Sektörler	-0,04	0,47	0,64	1,18	5,65	12,45
TOPLAM	-0,32	2,20	2,85	3,97	27,09	60,42
Teknolojik İçeriğine Göre Sektör Sınıflaması	DİĞER ÜLKELER			Piyasa Etkisi		
	Piyasa Etkisi			Piyasa Etkisi		
	1995-2001	2002-2010	1995-2010	1995-2001	2002-2010	1995-2010
Doğal Kaynağa Dayalı Sektörler	-0,01	0,23	0,22			
Emek Yoğun Sektörler	-2,02	8,48	4,46			
Sermaye Yoğun Sektörler	-0,49	3,69	2,71			
Kolay Taklit Edilebilen Araştırma Yoğun Sektörler	-0,09	0,75	0,19			
Zor Taklit Edilebilen Araştırma Yoğun Sektörler	-0,09	-0,35	-0,64			
TOPLAM	-2,57	13,86	9,86			

Kaynak: UNCTAD veritabanından elde edilen verilerden tarafımızca hesaplanmıştır.

Tablo 5 ve Tablo 6 birlikte değerlendirildiğinde şunları söylemek mümkündür: Öncelikle, söz konusu bu iki pazara Türkiye'nin ihracatı giderek azalmaktadır. Bu pazarlardan ABD'ye olan ihracat sektörler itibariyle mutlak olarak azalırken, AB'ye ihracat

²¹ Tablo 5'teki piyasa etkisi o pazarlardaki piyasa payını değil, toplam piyasa etkisinin pazarlara göre dağılımını göstermektedir. Türkiye'nin söz konusu pazarlardaki piyasa payının durumu başka bir çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

payı azalmakla birlikte bazı sektörlerin payında kaymalar mevcuttur. AB'ye gerçekleştirilen ihracatın Türkiye toplam ihracatı içindeki payı 1995 yılında %44 iken, 2010 yılında bu pay %23,2'ye gerilemiştir. Buna karşılık, sermaye yoğun ve zor taklit edilebilen araştırma yoğun sektörlerin ihracat payı sırasıyla, %7,5'ten %16,6'ya ve %5,6'dan %9,1'e yükselmiştir. İkinci olarak, 2002–2010 ve bir bütün olarak 1995–2010 döneminde piyasa etkisi pozitifdir ve hatta Türkiye'nin ihracat performansına katkısı yüksektir (Bkz. Tablo 2). Bu dönemlerde piyasa etkisinin pozitif olmasını sağlayan pazarlar Tablo 5'ten de görüleceği üzere Asya, Ortadoğu ve Diğer Ülkeler pazarlarıdır. Bu pazarlar içinde de en güçlü katkıyı Türkiye Ortadoğu pazarına gerçekleştirdiği ihracatla sağlamıştır. Nitekim Türkiye'nin Ortadoğu ülkelerine yönelik ihracatının toplam ihracat içindeki payı 1995 yılında %8 iken bu pay 2010 yılı itibarıyla %14,7'ye yükselmiştir. Aynı şekilde Diğer Ülkelerin payı da %20'den %26,3'e çıkmıştır. Bu da Türkiye'nin ABD ve AB pazarları yerine Ortadoğu ve Diğer Ülkeler pazarlarına ihracatını yönlendirmekle doğru bir yol izlediğini göstermektedir. Çünkü Tablo 7 incelendiğinde özellikle, Ortadoğu ve Diğer Ülkeler pazarlarının toplam ithalatları içinde sermaye yoğun ve araştırma yoğun sektörlerin ithalat payları artmaktadır. Bu da, Türkiye'nin 2000'li yıllarda ihraç piyasalarında meydana gelen ithalat kompozisyonundaki değişimlere uyum sağlayabildiğini göstermektedir.

Üçüncü olarak, Türkiye'nin Asya, Ortadoğu ve Diğer Ülkeler pazarlarında piyasa etkisinin pozitif çıkmasına neden olan sektörler emek yoğun, sermaye yoğun ve zor taklit edilebilen araştırma yoğun sektörler ihracatıdır. Özellikle, sermaye yoğun ve zor taklit edilebilen araştırma yoğun sektörlerin Türkiye'nin ihracat artışına katkısı dikkat çekicidir.

Tablo 6: Türkiye'nin Bazı Piyasalara İhracatının Toplam İhracatı İçindeki Payı (%)

Teknolojik İçeriğine Göre Sektör Sınıflaması	ABD				İhracat Payındaki % Değişim		
	1995	2001	2002	2010	1995-2001	2002-2010	1995-2010
Doğal Kaynağa Dayalı Sektörler	0,0	0,0	0,0	0,0	-	-	-
Emek Yoğun Sektörler	5,4	7,3	7,5	1,5	36,0	-80,2	-72,5
Sermaye Yoğun Sektörler	1,3	1,0	1,4	1,0	-19,2	-28,4	-23,9
Kolay Taklit Edilebilen Araştırma Yoğun Sektörler	0,1	0,2	0,1	0,1	72,9	-33,8	-18,5
Zor Taklit Edilebilen Araştırma Yoğun Sektörler	0,4	2,1	0,8	0,9	510,6	6,4	142,3
Türkiye'nin Toplam Payı	7,2	10,7	9,8	3,4	50,1	-65,1	-52,3
Teknolojik İçeriğine Göre Sektör Sınıflaması	AB				İhracat Payındaki % Değişim		
	1995	2001	2002	2010	1995-2001	2002-2010	1995-2010
Doğal Kaynağa Dayalı Sektörler	0,0	0,0	0,1	0,1	20,8	72,8	349,3
Emek Yoğun Sektörler	44,0	34,9	34,3	23,2	-20,8	-32,5	-47,3
Sermaye Yoğun Sektörler	7,5	12,2	12,0	16,6	63,7	38,1	122,1
Kolay Taklit Edilebilen Araştırma Yoğun Sektörler	2,9	4,5	5,7	3,4	54,7	-39,1	18,5
Zor Taklit Edilebilen Araştırma Yoğun Sektörler	5,6	7,6	7,3	9,1	36,2	24,4	62,1
Türkiye'nin Toplam Payı	60,0	59,2	59,3	52,3	-1,3	-11,7	-12,7
Teknolojik İçeriğine Göre Sektör Sınıflaması	ASYA				İhracat Payındaki % Değişim		
	1995	2001	2002	2010	1995-2001	2002-2010	1995-2010
Doğal Kaynağa Dayalı Sektörler	0,0	0,0	0,0	0,0	-100,0	-11,4	6,9
Emek Yoğun Sektörler	1,1	0,9	1,0	1,9	-11,9	94,0	76,3
Sermaye Yoğun Sektörler	4,4	1,7	2,1	1,9	-61,5	-7,9	-56,7
Kolay Taklit Edilebilen Araştırma Yoğun Sektörler	0,4	0,2	0,2	0,4	-40,0	70,9	-5,6
Zor Taklit Edilebilen Araştırma Yoğun Sektörler	0,7	0,8	0,7	1,5	19,9	107,6	123,0
Türkiye'nin Toplam Payı	6,5	3,7	4,0	5,7	-44,0	41,7	-13,4
Teknolojik İçeriğine Göre Sektör Sınıflaması	ORTADOĞU				İhracat Payındaki % Değişim		
	1995	2001	2002	2010	1995-2001	2002-2010	1995-2010
Doğal Kaynağa Dayalı Sektörler	0,0	0,0	0,0	0,0	-92,9	170,9	-63,2
Emek Yoğun Sektörler	3,2	3,3	3,2	5,5	4,2	74,1	71,9
Sermaye Yoğun Sektörler	3,9	2,8	2,9	6,1	-29,4	114,1	56,5
Kolay Taklit Edilebilen Araştırma Yoğun Sektörler	0,2	0,2	0,2	0,5	9,1	132,0	144,6
Zor Taklit Edilebilen Araştırma Yoğun Sektörler	0,7	1,2	0,9	2,6	89,2	184,0	291,8
Türkiye'nin Toplam Payı	8,0	7,6	7,1	14,7	-5,3	106,0	84,2
Teknolojik İçeriğine Göre Sektör Sınıflaması	DİĞER ÜLKELER				İhracat Payındaki % Değişim		
	1995	2001	2002	2010	1995-2001	2002-2010	1995-2010
Doğal Kaynağa Dayalı Sektörler	0,0	0,0	0,0	0,1	-57,3	493,0	78,4
Emek Yoğun Sektörler	11,7	8,8	9,7	11,1	-24,8	15,4	-4,7
Sermaye Yoğun Sektörler	4,9	5,9	6,0	7,7	20,4	28,4	56,4
Kolay Taklit Edilebilen Araştırma Yoğun Sektörler	0,9	1,6	1,5	1,8	84,6	18,9	99,3
Zor Taklit Edilebilen Araştırma Yoğun Sektörler	2,5	3,9	3,8	5,6	59,9	47,9	127,0
Türkiye'nin Toplam Payı	20,0	20,3	20,9	26,3	1,5	25,5	31,4

Kaynak: UNCTAD veritabanından elde edilen verilerden tarafımızca hesaplanmıştır.

Tablo 7: Bazı Piyasalarda İthalatın Sektörel Dağılımı (%)

Teknolojik İçeriğine Göre Sektör Sınıflaması	ABD				AB			
	1995	2001	2002	2010	1995	2001	2002	2010
Doğal Kaynağa Dayalı Sektörler	0,3	0,2	0,2	0,5	0,4	0,3	0,3	0,3
Emek Yoğun Sektörler	26,6	28,0	28,9	26,3	27,4	32,8	33,8	23,6
Sermaye Yoğun Sektörler	22,9	22,5	22,9	19,7	23,0	29,2	30,0	22,7
Kolay Taklit Edilebilen Araştırma Yoğun Sektörler	20,9	22,4	23,0	28,4	20,5	31,2	31,7	24,7
Zor Taklit Edilebilen Araştırma Yoğun Sektörler	29,4	26,8	25,0	25,1	28,7	39,3	38,0	28,7
Teknolojik İçeriğine Göre Sektör Sınıflaması	ASYA				ORTADOĞU			
	1995	2001	2002	2010	1995	2001	2002	2010
Doğal Kaynağa Dayalı Sektörler	1,0	0,5	0,5	0,7	0,2	0,1	0,1	0,1
Emek Yoğun Sektörler	21,7	19,7	18,9	14,6	32,6	29,1	30,5	29,1
Sermaye Yoğun Sektörler	14,5	11,2	11,6	15,2	22,3	23,9	23,5	26,2
Kolay Taklit Edilebilen Araştırma Yoğun Sektörler	18,7	22,4	22,2	21,2	13,9	15,2	15,5	13,9
Zor Taklit Edilebilen Araştırma Yoğun Sektörler	44,3	46,2	46,7	48,2	30,9	31,7	30,4	30,7
Teknolojik İçeriğine Göre Sektör Sınıflaması	DİĞER ÜLKELER							
	1995	2001	2002	2010				
Doğal Kaynağa Dayalı Sektörler	0,3		0,1	0,7				
Emek Yoğun Sektörler	27,3		23,4	25,6				
Sermaye Yoğun Sektörler	20,5		19,4	23,3				
Kolay Taklit Edilebilen Araştırma Yoğun Sektörler	16,7		19,4	20,1				
Zor Taklit Edilebilen Araştırma Yoğun Sektörler	35,1		37,7	30,3				

Kaynak: UNCTAD veritabanından elde edilen verilerden tarafımızca hesaplanmıştır.

V. SONUÇ

Sabit piyasa payı yöntemi ile 1995–2010 yılları arasında Türkiye'nin gerçek ihracat performansının incelendiği bu çalışmada elde edilen bulgular sonucunda şu değerlendirmeleri yapmak mümkündür:

Sabit piyasa payı analizine göre mal etkisi sürekli negatiftir. Bu, Türkiye'nin ihracatına konu olan mal bileşiminin ihracat artışını baskılayan temel sorun olduğunu göstermektedir. Başka bir deyişle, Türkiye'nin ağırlıklı olarak talebi görelî yavaş artan emek yoğun sektörler için malları ihraç ediyor olması bu sorunun temel nedenidir. Bununla birlikte, özellikle 2000'li yıllardan itibaren Türkiye'nin ihracatını çeşitlendirdiği ve talebi görelî olarak daha hızlı artan sektörlerde de ihracat yeteneği kazanmaya başladığı söylenebilir. Ancak henüz bu sektörlerin ihracat payları düşüktür.

Türkiye'nin 2000'li yıllarda ihracatının büyüme oranı yıllık ortalama %12,04'tür (2002-2010 dönemi için). Bu da, dünya ekonomisinde 2008 krizine kadar ki olumlu konjonktürden Türkiye'nin, ihraç piyasalarını çeşitlendirmek suretiyle faydalanabildiğini göstermektedir. Bu nedenle de, piyasa etkisi 2002–

2010 ve 1995–2010 dönemleri için pozitif çıkmıştır. Özellikle, Ortadoğu ülkelerine gerçekleştirilen ihracatın Türkiye'nin ihracat artışına katkısı çok yüksektir.

Sabit piyasa payı yöntemi, ele alınan dönemlerde ülkenin ihracat piyasa payındaki gelişmeleri analiz eder. Türkiye açısından bu analizin sonucu, ele alınan tüm dönemler için Türkiye'nin dünya ihracat pazarında piyasa payını artırdığı yönündedir. Bu artışı sağlayan en önemli unsur ise, rekabet edebilirlik etkisi olmuştur. Her dönemde, Türkiye'nin gerçekleştirdiği ihracat artışının en büyük kaynağı bu etkidir. Yani, Türkiye, mal etkisinin negatif olması nedeniyle ihraç ettiği mallar itibariyle değil, bu malların fiyat avantajı sayesinde ihracatını artırabilmiştir.

Sonuç olarak Türkiye ihracatını, 2000'li yıllarla birlikte doğru piyasalara, doğru fiyatla ancak kısmen doğru mallarla yönlendirdiğini söylemek mümkündür.

KAYNAKÇA

- AMADOR, João ve CABRAL, Sónia, "The Portuguese Export Performance in Perspective: A Constant Market Share Analysis", *Banco de Portugal Economic Bulletin*, Sayı: Autumn, 2008, s. 201.
- BATİSTA, J. Chami, "Competition Between Brazil and Other Exporting Countries in The U.S. Import Market: A New Extension of Constant Market Shares Analysis", 2005, Erişim Tarihi: 26.09.2011, Erişim Adresi:
http://www.ie.ufrj.br/publicacoes/discussao/JorgeChami31_10.pdf
- BAYKARA, Binnaz, "Türkiye'nin İhracat Performansının Sabit Piyasa Payı Analizi-Bir Deneme-", *Hazine ve Dış Ticaret Dergisi*, Cilt No: II, Sayı: 6, 1990, s. 1.
- CHİEN, Chen-Lin ve LEE, Yu-Je, "A Study of Taiwan's Export Competitiveness Based on The CMS Model", 2010, Erişim Tarihi: 29.06.2011, Erişim Adresi:
<http://www.jgbm.org/page/12%20Yu-Je%20Lee%20.pdf>
- ERLAT, Güzin ve ERLAT, Haluk, "Türkiye'nin Ortadoğu Ülkeleri ile Olan Ticareti, 1990-2002", içinde *GAP Bölgesinde Dış Ticaret ve Tarım*, Editörler: Ercan UYGUR, İrfan CİVCİR, Türkiye Ekonomi Kurumu, Ankara, 2004, s. 33.
- FAGERBERG, Jan ve SOLLIE, Gunnar, "The Method of Constant-Market-Shares Analysis Revisited", Discussion Paper No:9, *Oslo Central Bureau of Statistics*, 1985.
- FİNİCELLİ, Andrea, SBRACIA, Massimo ve ZAGHİNİ, Andrea, "A Disaggregated Analysis of The Export Performance of Some Industrial and Emerging Countries", Discussion Paper No: 92, *SOAS/University of London: Centre for Financial and Management Studies*, 2009.
- FORESTİ, Giovanni, "An Attempt to Explain The Italian Export Market Share Dynamics During The Nineties", CSC Working Paper No.47, *Centro Studi Confindustria*, 2004.

- JUSWANTO, Wawan ve MULYANTI, Puji, "Indonesia's Manufactured Exports: A Constant Market Shares Analysis", *Jurnal Keuangan dan Moneter*, Cilt No: 6, Sayı: 2, 2003, s. 97.
- LEAMER, Edward E. ve STERN, Robert M., *Quantitative International Economics*, Transaction Publishers, New Brunswick, 2009.
- OTHMAN, Mohd. S. H. ve RASHID, Zakariah Abdul, "Constant Market Share Analysis of The ASEAN Timber Trade", *Pertenika J. Soc. Sci. and Hum.*, Cilt No: I, Sayı: 1, 1993, s. 71.
- TATARER, Özge, *The Export Performance of The Turkish Manufacturing Industries with Respect to Selected Countries*, ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2004.
- TOGAN, Sübidey, *1980'li Yıllarda Türk Dış Ticaret Rejimi ve Dış Ticaretin Liberizasyonu*, Türk Eximbank Araştırma Dizisi: 1, Ankara, 1991.
- UNCTAD, <http://unctadstat.unctad.org>

Ek 1: SITC Rev.3 Teknolojik İçeriğine Göre Sektör Sınıflaması

Doğal Kaynağa Dayalı Sektörler

56-Gübreler (272.grubun dışındakiler)

Emek Yoğun Sektörler

61-Başka Yerde Belirtilmeyen İşlenmiş Deri ve Kürkler

63- Mantar ve Ahşap Eşya (Mobilya hariç)

64-Kağıt, karton ve kağıt hamurundan eşya

65- Diğer tekstil iplik, kumaş, şekil ver. mens.

66- Diğer metal olmayan maddeden yapılan eşyalar

69- Başka yerde belirtilmeyen madenden mamul eşya

81-Prefab. yapı.;sıhhi su tesisatı, ısıtma ve sabit aydınl. cih.

82-Mobilya;yatak takımı,yatak payandaları ve yastıklar

83-Seyahat eşyası,el çantaları vb. taşıyıcı eşya

84-Giyim eşyası ve bunların aksesuarları

85-Ayakkabılar

89-Başka yerde belirtilmeyen çeşitli mamül eşyalar

Sermaye Yoğun Sektörler

53- Debagat ve boyacılıkta kull. ürün.

55-Uçucu yağlar, parfüm, kozmetik, tuvalet müstahzar.

62-Kauçuktan eşya

67-Demir ve çelik

68-Demir ihtiva etmeyen madenler

78-Motorlu kara taşıtları

Kolay Taklit Edilebilen Araştırma Yoğun Sektörler

51-Organik kimyasal ürünler

52-İnorganik kimyasal ürünler

54-Tıp ve eczacılık ürünleri

58-İlk şekilde olmayan plastikler

59-Başka yerlerde belirtilmeyen kimyasal mad. ve ürün.

75-Büro makinaları ve otomatik veri işleme makinaları

76-Haberl.,ses kayd.ve sesi tekrar verm. yarayan cih. ve arç.

Zor Taklit Edilebilen Araştırma Yoğun Sektörler

57-İlk şekildeki plastikler

71-Güç üreten makineler ve araçlar

72-Belirli sanayiler için özel makinalar

73-Metal işleme makineleri

74-Diğer genel endüstri makina/cihazların aksamları

77-Elektrik makinaları,cihazları ve aletleri, vb.aksam,parça.

79-Diğer taşıt araçları

87-Başka yerde belirtilmeyen mesleki,ilmi,kontrol alet ve cih.

88-Fotograf malzemesi, optik eşya,saatler